

kiállítások az egyetemen, egyetemi kiállítások - kiállítható az építészet?

1. rész: az építészeti kiállítás terei

0_absztrakt

Az építészeti kiállítás egy kommunikációs csatorna. Egyszerre lehet ismertetés, a laikus közönség felé reprezentáció és az építészeti oktatás egyik eleme is akár. Az építészeti kiállítások legalkalmasabb terepei az oktatási vagy művészeti intézmények. Jelen kutatás célja megvizsgálni a jelenlegi magyarországi egyetemi kiállítás-kultúrát és összehasonlítani néhány adekvát külföldi példával, milyen kiállítási formák és milyen kiállítási terek használhatóak, illetve állnak rendelkezésre. A kiállításokhoz kapcsolódó események, a kiállítás műfaji határainak kiterjesztése, hogyan tudja színesíteni az oktatást és magát a kiállítást. Ennek elméleti háttere az állandó kérdést, hogy kiállítható-e az építészet. A hallgatói tervek esetében ez a kérdés ugyan elhalványul, hiszen a kiállítási tárgy maga a végtermék, de mégis aktuális, hiszen egy képzeletbeli alkotás absztrakt leképezéséről beszélhetünk.

1_konferenciák

Újra és újra felmerülő kérdés, hogyan lehet kiállítani az építészetet vagy egyáltalán kiállítható-e. Az elmúlt években több egyetem is foglalkozott konferencia keretében az építészet kiállíthatóságának kérdéskörével. 2013 őszén a Yale-i School of Architecture által szervezett nyílt eseménysorozat "Exhibiting Architecture: A Paradox?" címmel előadások, kiállítás és szimpózium keretében vizsgálta a kérdést, aminek eredményeként 2015-ben egy könyvet is kiadtak.¹ A holland TU Delft a rotterdami Het Nieuwe Instituutal közösen szervezett 2015 decemberében egy konferenciát², ami a kutatás és a kiállítás közötti kapcsolatok feltérképezését tűzte ki célul. A konferencia tudatosan reflektál a 2014-es Velecei Biennálé témájára, aminek Rem Koolhaas volt a kurátora. Az előadásokon szerepet kaptak többek között olyan kutatások, amik felhasználják a kiállítás műfaját vagy olyan kiállítások, amik új formákat keresnek.

Ezek az események azon túl, hogy ezzel a kérdéskörrel foglalkoznak - köszönhetően annak, hogy egyetemeken által szervezett és részben egyetemeken tartott előadásorozatokról van szó - lehetőségeket teremtenek a graduális és posztgraduális képzés színesítésére. Hiszen mi is lehetne jobb terep ezen kérdés vizsgálatára, mint maga az oktatás és a kutatás helye, az egyetem.

2_kiállítás a múzeumban

Az építészet az egyik olyan művészeti ág, ahol maga a műalkotás nem állítható ki egy kiállítótérben. Az építészeti alkotások maguk a házak, melyeknek csak lenyomatai, különböző szegmensei mutathatók be egy klasszikus múzeumi térben. A bemutatás módja változó lehet, a különböző prezentációs formákkal (rajz, videó, hang, makett) a megismerést segíthetjük, de magát az építészetet nem, vagy csak nehezen tudjuk bemutatni. Pedro Gadanho a MoMA (Museum of Modern Art) kurátora szerint a kiállításoknak a mai digitális világunkra kell reflektálni, meg kell találni minden látogatói réteggel a közös nyelvet.

"An exhibition is an audiovisual operation."

Ez azért is fontos, mert a művészetek közül az építészet lép legjobban kapcsolatba az emberrel, mégis az építészetben érezhetjük a legnagyobb távolságot a laikus és a szakmai szemlélő között.

Tehát az építészeti kiállítás műfaja sokféle lehet. Ezen típusok lehetnek a klasszikus kiállítás keretein belül értendő vagy a kiállítótér falait átlépő kiállítási formák is. Hiszen a leghitelesebb kiállítás maga a város vagy akár olyan építészeti események, ahol ideiglenes alkotások készülnek. Azonban egy klasszikus kiállításnak is lehet nagy hordereje, gondoljunk csak a 1932 február 9-én a New York-i MoMA-ban tartott "Modern Architecture: International exhibition" című kiállításra Henry-Russel Hitchcock és Philip Johnson kurátori vezetése alatt, mely fogalmat tudott teremteni. Az International Style című 1966-ban megjelent könyv ennek a kiállításnak a katalógusán alapul.³

3_kiállítás az egyetemen - itthon

A BME-n⁴ készült egyetemi tervek bemutatásának nagy része az egyetem folyosóin történik, mely nem igazán tekinthető kiállításnak. A szervezettebb kiállítások egy része szintén az egyetem folyosóin, azok térébűleteiben kapnak helyet vagy külső helyszínen. Ilyen külső helyszínek a FUGA - Budapesti Építészeti Központ, a HAP Galéria vagy adott esetben, ilyen lehet a KÉK - Kortárs Építészeti Központ új székhelye is vagy bármely belvárosi galéria.

Az egyetemi képzés során is már nagy szerepe van, vagy lehetne a kiállításoknak, mint olyan reprezentációs formának, ami egyben alkalmas a városlakó laikusokkal való kommunikációra. Budapesten a FUGA 2015-ben is több magyarországi építész egyetem kiállításának adott otthont. A Párhuzamos vidékek kiállításorozat már negyedik éve kerül megrendezésre, ami egy jó példája a BME tervezési tanszékeinek együttműködésére, bár maga a kiállítás nem lép túl a nagy mennyiségű hallgatói terv felvonultatásán.

Az építőtáborok reneszánszukat élik az építészképzésben. A BME Urbanisztika Tanszék KÖZ/TÉR kiállítása 2014-es év építőtáborainak bemutatása.

"Az építőtáborok előkészítése gyakran szélesebb településkutatással indul (építész, szociológus, tájépítész, néprajzos hallgatókkal együtt), majd a tervezés és tényleges építés történik a helyi

¹ Eeva-Liisa Pelkonen, Carson Chan, David Tasman (2015): Exhibiting Architecture, A Paradox?, YSOA

² <http://hetnieuweinstituut.nl/en/research-display>

³ A kiállítás a kor épületeit az európai értelmezéssel szemben, leginkább esztétikai, formai alapokon gyűjti össze. Leginkább modellek segítségével mutatva be a közös vonásokat, definiálva az International Style-t.

⁴ Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest (HU)

önkormányzatok közreműködésével, lehetőleg helyi szakemberek (asztalos, ács, kőműves) segítségével. Jelen bemutatkozással ebbe a **folymatba szeretnénk bepillantást engedni**, mert örömmel látjuk, s ezzel a kiállítással is támogatjuk, hogy egyre több önkormányzat – a beépítési tervek mellett – kifejezetten közterek, köztéri bútorok és települési arculat tervezésére pályázattal ösztönözi a fiatalokat.” /Varga Imre/

1987-től 2001-ig, az épület lebontásáig működő Tölgyfa Galéria és ennek utódja, a 2004-ben nyílt Ponton Galéria működik a MOME⁵ állandó külső kiállítótéréként, illetve a FUGA - Budapesti Építészeti Központba is szerveznek rendszeresen kiállításokat. Különleges kiállítás volt a budapesti metró szerelvényeinek hirdetőin megjelenő Jövő/Jelen kiállítás, mely egyértelműen a városlakókkal való kommunikációs felületet, a kapcsolat megteremtését tűzte ki célul. Két hónapon keresztül, 32 diplomamunka volt látható a metró szerelvényein. A Fotográfia és Tervezőgrafika Tanszék DOKUMENTUM.MÁSOLAT.HAMISÍTVÁNY című kiállításának célkitűzése a kiállítás szövege alapján:

“A FUGA 2015 nyarán arra tesz kísérletet, hogy a magyarországi művészeti felsőoktatás végzős hallgatóinak munkáit bemutassa, és ezzel **párbeszédet generáljon** az intézmények, a médiumok és a diákok, oktatók között. A gyakorlat már működik az építészhallgatók esetében, most ezt terjesztjük ki az egyéb művészeti és designképzésekre. A cél elsősorban az, hogy azok az intézmények, amelyek nem rendelkeznek saját kiállítóhellyel, **bemutakozási teret kapjanak**, különös tekintettel a vidéki egyetemek tanszékeire. A kollaboráció sajátos formája jön létre, amikor az oktatási, tudományos értékelés szempontjai és a kiállítóhely felől érkező praktikus lehetőségek és kívánalmak összeolvasztásával konkrét kiállítási szituációt teremtünk a hallgatók számára.”

A debreceni képzés az egyetemi - nem eredendően kiállítási célú - tereken kívül, a Hajdú-Bihar Megyei Építész Kamara kiállítótermét, illetve a MODEM-et, a Modern és Kortárs Művészeti Központot használja kiállítóterként. 2015 szeptemberében a budapesti FUGA-ban rendezték meg a fiatal képzés eddigi eredményeit bemutató átfogó kiállítást “Kirakat - A debreceni építészképzés öt éve - DE MK Építész mérnöki Tanszék” címmel.

“Építészetet kiállítani régi paradoxon, hiszen annak lényege saját gondolati építménye, amelyek kiállítása, elvontsága miatt közvetlenül nem oldható meg.” /Falvai Balázs, Török Dávid/

A megújulóban lévő debreceni építészképzés elmúlt 5 évét bemutató kiállításához konferencia (A tanulás terei) és kerekasztal-beszélgetés (A hazai építészképzés helyzete és lehetőségei) kapcsolódott, melyek együttesen próbálnak képet adni a felvetett témában. Az Egyetem tervei között szerepel egy olyan kiállítási platform, mely a városi lakókkal való intenzívebb kapcsolatteremtést tűzi ki célul. Ezen cél eszköze egy a belvárosban található üres kirakat használata, mint köztéri kiállító vitrin.

Az építészeti kiállítás kortárs művészeti múzeumok részeként vagy oktatási intézményhez kapcsolódóan tud leginkább megfelelő teret kapni. Az BME más karokkal közösen használt tereinek, külső tereknek, az egyetemkertnek a használata a kiállítás új színtere lehet. De fontos lehet a városban is megjelenni, városi köztereken vagy olyan kiállítóterekben, amik nem kizárólag építészeket érnek el. A kiállítások, előadásokkal, beszélgetésekkel bővítve, szervezett, komplex eseményekké válhatnak. Reprezentációs gyakorlat és kommunikáció kezdeményezés szerepét egyaránt betöltheti egy ilyen kiállítás. Fontos-e az egyetemi kereteken belül nagyobb célközönség elérése? Ha kilépünk az kar falain kívül, akkor hogyan mutatható be egy építészeknek készülő, építészek által készített, absztrakt leképezése egy elképzelt műalkotásnak?

4_kiállítás az egyetemen - külföldön

A holland TU Delften a felújítás és bővítés részeként kialakított BK⁶ expo, állandó kiállítóter, az építészkar épületének keleti szárnyának üveg kockájában található. Egy állandó, erre a célra készült tér megfelelő helye a hallgatói tervekben készült kiállításoknak. De kiállításokat szerveznek többek között a Flamand Építészeti Központba Antwerpenben, ami számos építészeti programnak ad otthont. Az építészet reprezentációja nem csak a egyetem falain belülre, sőt nem csak az egyetemi városon belülre korlátozódik.

A londoni AA Schoolnak több önálló kiállítótere is van, az AA Gallery és a Graduate Gallery, melyek helyet adnak az egyetemi kiállításoknak és külső rendezvényeknek is. A kiállítások használhatják és használják az épület előtti közteret, a Bedford Squaret is. Kiállításokra az iskola egyéb tereit is igénybe veszik. (Front Members' Room, Back Members' Room, AA Bar, 37 Ground Floor Corridor és magát a főépületet is) Az egyetemhez tartozik a 150 hektáros erdő, a Hooke park. A Londontól kb. 200 km-re délnyugatra található terület a nyilvánosság számára nyitott. Az egyetem különféle programokat, workshopokat szervez ide. A park egy folyamatosan fejlődő, változó hely a kísérletezésre, a természetbe tervezésre. Így egyfajta állandó kiállítóter, mely folyamatosan kommunikálni tud a helyi lakosokkal. Ezzel a céllal nyílt 2015 augusztusában egy kiállítás a Hooke Park történetéről, a közeli Bridport Arts Center-ben. A köztér bevonása a kiállításba

⁵ Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, Budapest (HU)

⁶ BK - bouwkunde, tehát építészet

nem csak színesíti, de segít is, hogy több embert érjen el a kiállítás anyaga. A londoni egyetemi épületben kialakított kiállítóterek pedig biztosítani tudják a rendszeres, változó kiállítást. A kiállítások nem pusztán hallgatói tervek, hanem szervezett tematikus 'külső' kiállítások is, így nem csak az egyetemi élet, város felé nyitásáról, hanem egyfajta fordított helyzetről is beszélhetünk.

Az ETH építész karának csarnok jellegű kiállító tere a kar épületének földszintjén található. (Institut für Geschichte und Theorie der Architektur - gta) Itt rendeznek leginkább nem egyetemi tervekből álló kiállításokat, melyek lehetőséget teremtenek arra, hogy az építész szakma és az egyetem között intenzívebb interakció jöjjön létre. A nagyobb vagy reprezentatívabb kiállításokat az ETH központi terébe rendezik. A kiállítások gyakran komplex programsorozatok részei, szimpóziumok, előadások kísérő eleme. A hallgatói terveknek egyetlen szervezett alkalma van, a rendszeres éves kiállítás, ahol az egyes stúdiók mutatják be az adott év munkáit. Az éves kiállításához kapcsolódóan minden évben megjelenik egy évkönyv, a kiállítás anyagáról. Az így, időben és helyben is összefogott kiállítás koncentrálni tudja az alapanyagot és egy állandó értékes kiállítást hoz létre.

A lyoni Confluence egyetemnek már a térstruktúrája is egy határozott koncepció mentén alakított, mely része a földszinti "Creative Urban Space", mely a kiállítások tere is egyben. Nevében hordozza célját, hogy egy nyitott városi térként kezelje az épület földszintjét. Ezen felül az egyetemnek külső, városi megjelenési tere is van, például a párizsi Cité de l'architecture & du patrimoine múzeum.

5_kiállítás a biennálén

A kiállítás egy speciális esete a Velencei Biennálé, mely egyedi lehetőséget biztosít egy ország reprezentációjára. Több alkalommal választották már kurátorok a hallgatók bevonását, hallgatói tervek bemutatását. A 2000-es Biennálén az amerikai pavilon először története során hallgatói terveket állított a középpontba. Az UCLA és a Columbiai Egyetem hallgatóinak technológia-vezérelt terveit mutatták be, azon gondolat mentén, hogy az elmúlt évek egyetemi munkái, kutatásai vannak olyan érdekesek és jelentősek, mint a praktizáló építészek munkái.⁷ Ebben az időben még újítónak számító modellezési, téralkotási technikák és CNC maró segítségével létrehozott fizikai modellek bemutatását, a kiállítás mellett tartott 4 és fél hetes workshopkal egészítették ki, amit egy ablakon keresztül figyelhettek a látogatók.

A 2012-es Biennálé magyar pavilonjának témája a modell volt. 560 db fehér 21x21x21 cm-es hallgatók által készített modell installációja alkotta a spacemaker című projektet. A modellek nem konkrét épülettervek modelljei, hanem mindössze térmodellek, amik a tervezés folyamatát, a folyamat közbeni modellezést reprezentálják. A pályázat keretében kiválasztott hallgatói munkák arra hívják fel a figyelmet, hogy a modellezés milyen fontos az oktatásban, a hallgató és oktató közötti kommunikációban.⁸

Természetesen a kiállítások itt nagy nyilvánosságot és figyelmet kapnak, ami a kommunikációt nagyban segítheti. Az 1968-as "Il grande numero"⁹ Milánói Triennálé kiállítás például diáktüntetésbe fulladt, ami Giancarlo De Carlo szerint az építészképzés válságának betetőződése.¹⁰

⁷ Greg Lynn (School of Arts and Architecture): <http://newsroom.ucla.edu/stories/000523biennale>

⁸ <http://www.designboom.com/readers/hungarian-pavilion-at-venice-biennale-2012-by-balazs-marko/>

⁹ kurátor: Giancarlo De Carlo

¹⁰ Kenneth Frampton (2009) : A modern építészet kritikai története, Terc, Budapest pp. 366

6_források

Thordis Arrhenius, Mari Lending, Wallis Miller, Jérémie Michael McGowan (2014): Place and displacement, Exhibiting Architecture, Lars Müller Publishers, Zurich

Eeva-Liisa Pelkonen, Carson Chan, David Tasman (2015): Exhibiting Architecture, A Paradox?, YSOA

György Péter (2013): Múzeum, a tanulóház, Múzeumelméleti esettanulmányok 1. kötet, Kultúra 2008, Budapest

Vasáros Zsolt (2010): Kiállító-tér, Múzeumi tárlatok kézikönyve, Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Képzési Központ, Szentendre

Fleur Watson: Beyond Art, The Challenge of Exhibiting Architecture, <http://www.dhub.org/beyond-art-the-challenge-of-exhibiting-architecture/#fn1204688123867>

Carson Chan (2010): Exhibiting architecture: show, don't tell, <http://www.domusweb.it/en/architecture/2010/09/17/exhibiting-architecture-show-don-t-tell.html>

Kazys Varnelis: The Education of the Innocent Eye

Journal of Architectural Education, Vol. 51, No. 4 (May, 1998), pp. 212-223 (<http://www.jstor.org/stable/1425477>)

Umberto Eco (2006): Nyitott mű, Európa, Budapest

Kazys Varnelis: Pedro Gadanho: curating is the new criticism - interjú, 2012.04.14. (<http://www.domusweb.it/en/interviews/2012/05/14/pedro-gadanho-curating-is-the-new-criticism.html>)

<http://www.tudelft-architecture.nl/chairs/dwelling/blog/research-on-display-call-for-papers>

<http://hetnieuweinstituut.nl/en/research-display>

<http://www.team10online.org/team10/meetings/1968-milan.htm>